

ફેશ બેક

જોની લીવર: પાંચ મિનિટનો વૈભવ 'ચે રિશ્તા ના ટૂટે'થી શરૂ થયેલી સફર ૪૦ વર્ષ પછી પણ અટૂટ છે

હેન્ડી શાસ્ત્રી

જોની લીવર નામ પાડતાની સાથે જ 'ગેમબલર'નો હવાલદાર બાબુલાલ, 'બાઝીગર'નો ભુલકક ધરનોકર બાબુલાલ કે પછી 'આવારા પાગલ દીવાના'નો છોટા છત્રી જેવાં યાદગાર કોમેડી સ્ટેન્ડર્સ આંખ સામે તરવરવા લાગે. મન પ્રકુલિત થઈ જાય ને ચહેરો હસુ હસુ થઈ જાય. ચાર દાયકાની હિન્દી ફિલ્મોની સફરમાં એન્ટોપ દિલનિ સિંગલ રૂમથી જુદી ચાલવાના પાડોશી બનવા સુધીની આર્થિક ઊંચાઈને આંખવાની સાથે સાથે અભિનયનાં ઉતુંગ શિખરો પણ આ અલાયદા અભિનેતાએ સર કર્યાં છે. મિમિક્રી આર્ટિસ્ટ તરીકે ધ્યાનમાં આવ્યા પછી ફિલ્મોમાં કોમેડી કલાકારનો થપ્પો એવો લાગી ગયો કે બીજું કંઈ કરી પોતાની પ્રતિભા દેખાવવાનો મોકો જ આ અભિનેતાને મળ્યો નહીં. જોકે, આપણા સદ્ગુણને આ પ્રતિભાશાળી અભિનેતાની ટેલન્ટ જોવાનો અને સમજવાનો મોકો એક ટીવી કાર્યક્રમમાં મળ્યો. ફારુખ શેખ સંચાલિત 'જીના ઈસીકા નામ છે' નામના ટીવી શોમાં જોની લીવરને એક દારૂડિયાની નકલ કરતો જોઈ લોકો ખડખડાટ હસે છે. જોકે, એ પાંચ મિનિટના એકપાત્રી અભિનયમાં જોનીભાઈ છેલ્લી દોઢ મિનિટમાં કોમી હુલ્લુડમાં ધર અને રતિનને ગુમાવી દેનાર એક સામાન્ય માનવીની પીડાને જે રીતે વાચા આપે છે એ જોઈ ખડખડાટ હસતા લોકો સ્તબ્ધ થઈ જાય છે. અત્યાર સુધી સ્મિતથી મલકતા ચહેરાના ગાલ પર અચાનક દડ દડ આંસુ સરવા લાગે છે. હસતા ચહેરા પાછળની વેદના લોકોને હલભલાવી દે છે અને 'તુલુતુ તુલુ તારા, જલ ગયા ધર હમારા' સંવાદ પછી જે તાળીઓનો ગુંજારવ સંભળાય છે એ જોની લીવરની અદાકારીને માનવંદના છે. કોમેડિયનની કસ્ટોડિયન કમાલ છે. કાચમ લોકોને પેટ પકડીને સંસારના અભિનેતાની એ પાંચ મિનિટની અદાકારી ન માણવી એ અપરાધ કરવા બરાબર છે. જોનીભાઈનો એ પાંચ મિનિટનો અદાકારીનો વૈભવ તેમાં અનેક યાદગાર ક્રોમિક પાત્ર કરતાં ચાર ચારાણી ચે એવો છે.

છોટી છોટી બાતે

બલરાજ સાહનીએ ડિરેક્ટ કરેલી એકમાત્ર ફિલ્મ

બલરાજ સાહની. નામ પર એટલે આ બેમિસાલ અભિનેતાની 'કાબુલીવાલા' ફિલ્મ તરત યાદ આવી જાય. એને હજી મમળાવતા હોઈએ ત્યાં બિમલ રોયની કલાસિક ફિલ્મ 'દો બીધા ઝમીન'માં તેમના અફલાતુન અભિનયનો સ્મરણ થાય. સાથે સાથે 'સીમા', 'સોને કી ચીડિયા' અને 'અનુરાધા' પણ આંખો સામે તરવરવા લાગે. બી. આર. ચોપડાની 'વક્ત'માં 'અચ મેરી જોહરા ઝબી'ની વાત કરતી વખતે 'ગર્મ હવા'નો ઉલ્લેખ પણ ટાળી ન શકાય. વૈવિધ્યપૂર્ણ ફિલ્મોના અફલાતુન અદાકાર તરીકે જાણીતા બલરાજ સાહનીએ એક ફિલ્મનું દિગ્દર્શન પણ કર્યું છે એની જાણ બહુ ઓછા લોકોને હશે. ૧૯૫૭માં આવેલી 'લાલ બત્તી' નામની ફિલ્મના પોસ્ટર પર લેખક અને દિગ્દર્શક તરીકે બલરાજ સાહનીનું નામ છે. તેમણે ડિરેક્ટ કરેલી આ એકમાત્ર ફિલ્મમાં તેમના ઉપરાંત મલ્યા સિંહા અને શશિકલા મુખ્ય કલાકાર હતાં. ફિલ્મનો પ્લોટ રસપ્રદ છે.

ભારતને આઝાદી મળ્યા બાદ દેશના અલગ અલગ પ્રાંતના ટ્રેનમાં મુસાફરી કરી રહેલા લોકો એક પ્લેટફોર્મ પર રાત પસાર કરે છે. એ દરમિયાન કેટલાક લોકો વચ્ચે સ્નેહ પાંગરે છે ને પછી લાગણીના પ્રવાહમાં તણાય છે. કમનસીબે આ ફિલ્મ યુવ્ત્યુપર પર ઉપલબ્ધ નથી એટલે જોઈ શકાઈ નથી. એમ તો ૧૯૫૧માં આવેલી ચુરુ દત્ત દિગ્દર્શિત 'બાઝી'માં ક્યા-પટકથા અને સંવાદલેખક તરીકે બલરાજ સાહનીનું જ નામ છે. અભિનય ઉપરાંત પોતાની આ આવડતો તેમણે વધુ કેમ વિકસાવી નહીં એ અચરજનો વિષય છે.

કોમેડિયન હિન્દી ફિલ્મોનું અભિનન અંગ રહ્યો છે. હિન્દી ફિલ્મ એક્ટર રોલ્સ પ્લેટ જેવી હોય છે. એમાં કોમેડિયનની હાજરી થાળીમાં રહેલા ફરસાણની આઈડમ સાથે સરખાવી શકો. સ્વાદકેર કરાવે અને જીભને જલસા પાત્ર કરાવી દે. જોની લીવરની અભિનય યાત્રાનો પ્રારંભ ૧૯૮૧માં આવેલી 'ચે રિશ્તા ના ટૂટે'થી શરૂ થઈ અને આજે ૪૦ વર્ષ પછી પણ આ અભિનેતાનો ફિલ્મો સાથેનો રિસ્કો અલબ્ધ અટૂટ છે. આ વર્ષે ઓટીટી પ્લેટફોર્મ પર જોનીભાઈની 'હંગામા-૨' એ દર્શકોનું મનોરંજન કર્યું અને 'સફાઈબાઝ - ધ સ્ટેવેન્ડર'માં પણ અભિનેતાની હાજરી હતી. અન્ય ત્રણ ફિલ્મ દિલીઝ થવાની તેમણીમાં છે અને એ સિવાય અમુક ફિલ્મ પ્રી-પ્રોડક્શનના તબક્કામાં છે તો અમુકની જાહેરાત થવાની છે. ટૂંકમાં કહીએ તો ચાર દાયકા પછી પણ જોનીભાઈ ઈઝ અ બિઝી એક્ટર.

મૂળ નામ જોન પ્રકાશ જનુમાલા. ૧૪ ઓગસ્ટ, ૧૯૫૭ના દિવસે જન્મેલા જોનીભાઈ આર્થિક મુશ્કેલીઓને કારણે શાળાનું શિક્ષણ પણ પૂરું ન કરી શક્યા. પિતાશ્રી હિન્દુસ્તાન

એક ક્લાસિક ફિલ્મની કલ્પનાતીત સરતચૂક, જે પરદા પર હાજરાહજૂર છે

નરેશ શાહ

વાત તો ચોસક વર્ષ જૂની છે પણ ક્લાસિક કક્ષા સાથેની વાત ક્યારેય જૂની કે આઉટડેટ થતી નથી. મધર ઈન્ડિયા ભારતીય સિનેમાની પ્રથમ પાંચ ફિલ્મો પૈકીની એક છે, નિશંક તેના નિર્માણ સાથેની અનેક વાતો ગોખાઈ ગઈ હોય, એ રીતે કંઈક થઈ ગયેલી છે, તેના યાદગાર ગીતોની જેમ છતાં એ હકીકત છે કે બડી સિદ્ધાથી મધર ઈન્ડિયા બનાવનાર ગુજરાતી, બિલિમોરાવાસી મહેબૂબખાન સાહેબની એક એવી શરતચૂક થઈ ગઈ હતી કે, જ્યારે સંગીતકાર નૌશાદ સાહેબે તેમનું ધ્યાન દોર્યું ત્યારે બહુ ગાબર પણ પોતાની ગોખાચારી પર હેબત ખાઈ ગયા હતા.

મજા તો એ છે કે, પોતાનાથી મિસ્ટેક થઈ ગઈ છે, એ જાણવા છતાં કમને મહેબૂબ ખાને એ સુધારવાની બદલે ફિલ્મને થિયેટરમાં રિલીઝ કરી દીધી હતી અને કોમેડી એ છે કે, મધર ઈન્ડિયા જોનારા કરોડો દર્શકો પૈકી કોઈનું ધ્યાન આ બ્લન્ડર તરફ ગયું નહોતું, ગયું નથી. ક્લાસિકનો જ આ પ્રભાવ ગણાય છે એ તમને એવા સંમોહિત કરી દે કે ક્ષતિ તરફ તમારું ધ્યાન જ ન જાય.

૧૯૫૫માં ફેબ્રુવરિ પર ગયેલી અને ૧૯૫૭ના ઓક્ટોબરમાં પડદા પર પહોંચેલી મધર ઈન્ડિયાનું પહેલું શોટ્યૂલ મહેબૂબ સ્ટુડિયોમાં પૂરું કર્યા પછી બીજા શોટ્યૂલ માટે (૧૯૫૬માં) આખું યુનિટ મહેબૂબ ખાન સાહેબના વતન બિલિમોરા આવ્યું હતું. ના, સુનિલ દત્ત - નરગીસની આગ દુર્ઘટનાવાળા બનાવમાં બીજા નહીં પણ ત્રીજા શૂટિંગ શોટ્યૂલ (જાન્યુઆરી, ૧૯૫૭માં) બિલિમોરામાં બન્યો હતો. બીજા શોટ્યૂલમાં તો થોડાં ટક્કો અને ચાર ગીત (દુઃખ ભરે દીન બીતે રે, દોલી આઈ રે, દુનિયા મેં હમ આયે હૈ તો અને મતવાલા જ્યા) નું શૂટિંગ બીજા શોટ્યૂલ દરમિયાન બિલિમોરાના જ ઈન્ડિયા દાસ નેભાણીના ફાર્મ હાઉસમાં જ કરવામાં આવ્યું હતું. એ વખતે પણ એક દુર્ઘટના મધર ઈન્ડિયાના યુનિટ સાથે બની હતી, જેના કારણે આઠ-દશ દિવસ શૂટિંગ નહોતું થઈ શક્યું.

ઘટના એવી બનેલી કે દુઃખ ભરે દીન બીતે રે ભેચા ગીતના શૂટિંગ વખતે આ પંક્તિ ઝૂલો ઝૂલતાં કુમકુમ - રાજેન્દ્રકુમાર પર લેવાની હતી : મધુર મધુર મનવા ગાએ, અપને ભી દીન આએ, સાવન કે સંગ જવાની સાવન કે સંગ જાએ... જરૂરી હોવાથી એક આવડત : નૌશાદ આ ગીત મહેબૂબખાને

પડીને ઘાયલ થઈ ગયા. કેમેરો પણ ટૂટી ગયો. ઘાયલ યુનિટ અને તૂટેલાં કેમેરોને કારણે શૂટિંગ રાજી પડ્યું. મહેબૂબ ખાન મુંબઈ જઈને નવો કેમેરો લઈ આવ્યા (જે આજે પણ મહેબૂબ સ્ટુડિયોમાં શોક્સમાં રાખવામાં આવ્યો છે) પછી આ ગીતનું શૂટિંગ થઈ શક્યું. કામ આટોપીને યુનિટ મુંબઈ આવી ગયા પછી મહેબૂબ ખાને ગીતના શૂટિંગની પ્રિન્ટ ધોવાણીને તેને જોવાનો શો ગોઠવ્યો. એને રશ પ્રિન્ટ કહે છે અને ફિલ્મ ઈન્ડસ્ટ્રીમાં શૂટિંગ કેવું થયું છે, એ જોવા માટે રશ પ્રિન્ટ જોવાના પણ શો થતાં હોય છે, જેમાં ફિલ્મ સાથે સંકળાયેલા લોકોને જ આમંત્રિત કરવામાં આવે છે.

ગીતનું પિકચર ઈઝેશન કેવું થયું છે, એ જોવા માટે મહેબૂબ ખાને સંગીતકાર નૌશાદને પણ બોલાવ્યા હતા. એ પછી શું થયું, તેનો આખો ફિલ્મ મરાઠી લેખિકા અનિતા પાધ્યેએ પોતાના પુસ્તક દશ ક્લાસિક (દશ ક્લાસિક)માં લખ્યો છે... આખા

યુનિટ અને સંગીતકાર નૌશાદની હાજરીમાં દોલી આઈ રે, મતવાલા જ્યા અને દુનિયા મેં હમ આયે હૈ તો... ગીત જોવામાં આવ્યાં. બધા પિકચર ઈઝેશનથી બુશા. એ પછી શરૂ થયું ગીત, દુઃખ ભરે દીન બીતે રે ભેચા આખું ગીત પુરું થયા પછી બધા પ્રસન્ન હતા પણ નૌશાદ વિજળી પડી હોય તેમ ઉદાસ યા સ્તબ્ધ હતા. નૌશાદની બેચેની અજાણી ર ન હોઈ એટલે મહેબૂબ ખાને તેનું કારણ પૂછ્યું તો નૌશાદ બોલ્યાં : બાકી ગીત તો બઢિયા બન્યા છે પણ આ તમે શું કરી નાખ્યું, મહેબૂબ સાહેબ કેમ શું થયું ? મહેબૂબ ખાન : આજકો ઈસ ગીત (દુઃખ ભરે દીન) કા ફિલ્માંકન પસંદ નહીં આયા ક્યા ?

સંગીતકાર નૌશાદ સાહેબે એ પછી બોમ્બ ફોલો. કહ્યું કે મેં આ ગીત યાર ગાયકો પાસે ગવડાવ્યું છે, તમે કહેલું તેમ પણ... તમે (મને કહેલું તેમ) તેનું પિકચર ઈઝેશન નથી કર્યું. મેં ગીતની એક (મધુર મધુર મનવા ગાએ) એક (અપને ભી દીન આએ) પંક્તિ અલગ અલગ ગાયક (મોહમ્મદ રફી - મન્ના ડે) ગાયિકા (શમશાદ બેગમ - આશા ભોંસલે) પાસે ગવડાવી છે પણ તમે તો (એવો ખીચો કરી નાખ્યો કે) રાજેન્દ્રકુમાર જ આખી પંક્તિ ગાય છે એટલે રાજેન્દ્રકુમાર એક લાઈન મોહમ્મદ રફીના અવાજમાં અને બીજી લાઈન મન્ના ડેના અવાજમાં ગાય છે

એ જ રીતે કુમકુમ કે નરગીસ પણ બે બે ગાયિકા (શમશાદ બેગમ - આશા ભોંસલે)ના અવાજમાં ગાતાં હોય, એ રીતે થયેલાં પિકચર ઈઝેશનમાં મોટી ભૂલ થઈ હોવાનું બધાને સમજાયું, મહેબૂબ ખાન સહિત. પરંતુ હવે ફરીથી શૂટિંગ સંભવ નહોતું કારણે નિર્માણનો ભર્યો ઓલરેડી વધી ગયો હતો. આખરે એ ગીતને એક જ રાખવાનું નક્કી થયું. એ જ રીતે ફિલ્મમાં દેખાડવામાં આવ્યું પણ ગીતની એનર્જી એવી સ્ટ્રોંગ હતી (છે) કે જોવાવાળાનું ધ્યાન એ મુદ્દા પર જતું જ નથી કે રાજેન્દ્રકુમાર મોહમ્મદ રફી અને મન્ના ડે, એમ બે-બે અવાજમાં કેમ ગાય છે

ગીત જોઈને ખાતરી કરી જુઓ, આ વખતે તફાવત પકડી પાડો તો એકવાર આ કોલમ અને તેના લખવૈયાને જરૂર યાદ કરજો.

એ હોલીવૂડ ફિલ્મ્સ બોલે તો...

શો- શરાબા ફિલ્મ્સકાંત પંચ્યા

‘મને હોલીવૂડની એક્શન ફિલ્મ્સ જોવી બહુ ગમે’, ‘હોલીવૂડ’ની ફિલ્મ્સ તો બધી સાવ જ ગીતો વગરની હોય’. આપણે આવાં વાક્યો અવારનવાર બોલતાં કે સાંભળતાં હોઈએ છીએ. પણ ક્યારેય વિચાર્યું છે કે હોલીવૂડની ફિલ્મ્સ એટલે ચોક્કસ કઈ ફિલ્મ્સ? છેલ્લાં ઘણાં વર્ષોથી ભારતીયોને વિદેશી ફિલ્મ્સ અને શોઝનું સાડું એવું એક્સપોઝર મળ્યું છે. પણ મોટા ભાગના દર્શકો ભારત બહારની બધી જ ફિલ્મ્સને હોલીવૂડની ફિલ્મ્સ ગણી લેતા હોય છે. પણ એવું છે ખરું? મામલો થોડો પેચીદો છે, ચાલો વિગતે વાત કરીએ.

આપણે હોલીવૂડ ફિલ્મ્સ અને ઈંગ્લિશ ભાષાની ફિલ્મ્સમાં ભેળસેળ કરી દેતા હોઈએ છીએ. બધી જ ઈંગ્લિશ ફિલ્મ્સ હોલીવૂડની નથી હોતી. હોલીવૂડ શબ્દ બે રીતે વપરાય છે. એક વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ હોલીવૂડ એટલે લોસ એન્જેલ્સ કે લિવર્ફોર્નિયાના સેન્ટ્રલ રીજનમાં આવેલો એક વિસ્તાર જ્યાં વિશ્વના સૌથી મોટા ફિલ્મ સ્ટુડિયો છે. અને બીજી ઉદ્યોગની દૃષ્ટિએ હોલીવૂડ એટલે અમેરિકન ફિલ્મ ઈન્ડસ્ટ્રી.

હોલીવૂડ વિસ્તારમાં જ વોર્નર બ્રોઝ, ડિઝની, કોલંબિયા પિક્ચર્સ, યુનિવર્સલ, પેરામાઉન્ટ, સોની, વગેરે મોટા સ્ટુડિયોઝનો પાયો નાખ્યો હતો. મોટાભાગે તો એવું કહેવાય છે કે આ સ્ટુડિયોઝ જે ફિલ્મ્સ નિર્માણ કરે એ ફિલ્મ્સ એટલે હોલીવૂડ ફિલ્મ્સ. અમેરિકાના આ મોટા સ્ટુડિયોઝ એટલી માત્રામાં અને એટલી ભિંગ બજેટ ફિલ્મ્સ બનાવે છે કે આખા વિશ્વમાં ફિલ્મ્સ બનાવવા પાછળ જેટલું રોકાણ અને કમાણી થાય છે એમાં આ સ્ટુડિયોઝનો સૌથી મોટો હિસ્સો હોય છે. છેલ્લા એક દશકા કરતાં વધુ સમયથી દર વર્ષે અમેરિકન ફિલ્મ્સ કુલ ૧૦ બિલિયનથી વધુની કમાણી કરતી આવી છે.

ઘણી વખત તો જે-તે દેશમાં ત્યાંની ફિલ્મ્સ સામે પણ અમેરિકન ફિલ્મ્સ વધુ કમાણી કરે છે. હોલીવૂડના આ પ્રભાવનું જ પરિણામ છે કે બ્રિટન, કેનેડા, ઓસ્ટ્રેલિયા જેવા દેશોની ફિલ્મ્સ ઈંગ્લિશ ભાષામાં હોવાના કારણે હોલીવૂડ તરીકે ઓળખાઈ જાય છે.

કઈ ફિલ્મને અમેરિકન ગણવી અને ન ગણવી એ એક સવાલ છે. ઉદાહરણ તરીકે, તાજેતરમાં જ રિલીઝ થયેલી રિનિયલ કેગ સ્ટાર પ્રખ્યાત જાસૂસ જેમ્સ બોન્ડ ફ્રેન્ચાઈઝની ૨૫મી ફિલ્મ ‘નો ટાઈમ ટુ ડાઈ’ અમેરિકન અથવા હોલીવૂડ ફિલ્મ ગણાવી જોઈએ કે નહીં. જેમ્સ બોન્ડ પાત્ર બ્રિટિશ છે, એ જ જાસૂસી એજન્સી MI6માં કામ કરે છે તે બ્રિટિશ છે, એક્ટર ડેનિયલ કેગ પણ બ્રિટિશ છે, ફિલ્મનું પ્રીમિયર સુધ્ધાં લંડનમાં યોજાયું હતું. તો શું એ બ્રિટિશ ફિલ્મ છે?

ઈન્ટરનેશનલ ફેડરેશન ઓફ ફિલ્મ આર્કાઈવ્ઝનું કહેવું છે કે કોઈ પણ ફિલ્મની નિર્માણ કંપની જે-તે દેશની હોય એ ફિલ્મ એ દેશની ગણાય. પણ એનાથી પ્રશ્નનો સ્પષ્ટ જવાબ નથી મળી જતો, કેમ કે ‘નો ટાઈમ ટુ ડાઈ’નું નિર્માણ બે સ્ટુડિયોઝે મળીને કર્યું છે, મેટ્રો ગોલ્ડવિન મેયર અને ઓયન પ્રોડક્શન. મેટ્રો ગોલ્ડવિન મેયર અમેરિકન સ્ટુડિયો છે જ્યારે ઓયન પ્રોડક્શન બ્રિટિશ. એટલે આ ફિલ્મ બ્રિટિશ પણ કહી શકાય અને હોલીવૂડ પણ. એવું જ પ્રખ્યાત ફિલ્મ સિરીઝ ‘હેરી પોટર’ના ફિલ્મમાં પણ છે. તેની વાર્તા, પાત્રો, એક્ટરો સર્વથા બ્રિટિશ છે પણ તેનું પ્રોડક્શન મુખ્યત્વે હોલીવૂડ સ્ટુડિયો વોર્નર બ્રોઝે કર્યું છે.

હોલીવૂડ સ્ટુડિયોઝનું પ્રભુત્વ આખી દુનિયાના ફિલ્મ નિર્માણ ઉદ્યોગ પર એટલું છે કે બાકીના દેશોની ફિલ્મ ઈન્ડસ્ટ્રી પર પણ તે હાવી થાય છે. બીજા દેશની કેટલીય કંપનીઓ, દિગ્દર્શકો અને એક્ટરો હોલીવૂડના આ સ્ટુડિયોઝ સાથે મળીને ફિલ્મ્સ બનાવે છે. ટેકનોલોજી અને સ્ટેલના મામલે હોલીવૂડ બાકી દેશોથી ક્યાંય આગળ છે. એટલે જ મોટા વિદેશી સ્ટારો જેવા કે જેકી બેન (હોંગ કોંગ), જેમ્સ મેકવોય (સ્ટેટલેન્ડ), સલમા હાયેક (મેક્સિકો), આનોલડ શ્વાર્ઝનેગર (ઓસ્ટ્રિયા), ટોમ હોલ્ડસ્ટન (બ્રિટન), પેનેલોપ કુઝ (સ્પેન), ડેનિયલ રેડકિલ્ફ (બ્રિટન), વગેરે અમેરિકન ફિલ્મ્સમાં ખૂબ કામ કરે છે.

જો કે ભારતીય ફિલ્મ્સમાં પણ વિદેશ કે વિદેશીઓ હોય છે પણ હજી વાર્તાનું બેકગ્રાઉન્ડ અને નાયક/નાયિકા મુખ્યત્વે ભારતીય જ હોય છે. હોલીવૂડની ઘણી ફિલ્મ્સના પાત્રો અને એ ભજવતા એક્ટરો આન-અમેરિકન હોય છે. થોડા મહિના અગાઉ જ રિલીઝ થયેલી શાંગ ચી એન્ડ ઇ લેજેન્ડ ઓફ ધ ટેન રિંગ્સ ફિલ્મમાં વાર્તા અને પાત્રો ચીનના છે પણ નિર્માણ અમેરિકન સ્ટુડિયોઝ માર્વેલ અને ડિઝનીનું છે.

જે ફિલ્મ્સ સંપૂર્ણપણે જે-તે દેશના સ્ટુડિયો દ્વારા નિર્માણાધીન હોય એ ત્યાંની કહેવાય. પણ ‘સામાન્ય’ દર્શક પ્રોડક્શન કંપની કે એક્ટરના મૂળ વિશે સંશોધન નથી કરતો હોતો જેના કારણે ફિલ્મ ચીન, ફ્રાન્સ, કોરિયા, બ્રિટન, ન્યુઝીલેન્ડ, ઓસ્ટ્રેલિયા, રશિયાની હોય તો પણ તે એવું કહી દે છે કે મેં આજે હોલીવૂડની ફિલ્મ જોઈ’, પણ એ હકીકત નથી હોતી.

હા, હોલીવૂડના સૌથી પ્રખ્યાત ઓસ્કાર એવોર્ડમાં અમેરિકન ફિલ્મ્સ સાથે-સાથે બીજા દેશોની ફિલ્મ્સ માટે પણ એવોર્ડની વ્યવસ્થા છે જે પણ એ ફોરેન ફિલ્મ નામથી અલગ કેટેગોરીમાં સ્થાન પામે છે.

અમુક બીજી પરિસ્થિતિ જોઈએ. ધારો કે, નો ટાઈમ ટુ ડાઈ ની જેમ કોઈ ફિલ્મના નિર્માણ પાછળ કોઈ હોલીવૂડ સ્ટુડિયો અને કોઈ ઓસ્ટ્રેલિયન કંપની બંને હોય તો? તો એને હોલીવૂડ ફિલ્મ કહી જ શકાય પણ એ એટલી જ ઓસ્ટ્રેલિયન ફિલ્મ પણ ખરી જ. અને એક ટ્રેન્ડ મુજબ એવી ફિલ્મનો અમેરિકન-ઓસ્ટ્રેલિયન ફિલ્મ તરીકે પણ પ્રચાર કરવામાં આવતો હોય છે. પણ હા, જો એ ઓસ્ટ્રેલિયન કંપની સાથે હોલીવૂડના બદલે કેનેડાની કોઈ કંપની સામેલ હોય તો એ હોલીવૂડ ફિલ્મ ગણી શકાય નહીં.

જો કે એક મજાની વાત એ પણ છે કે બધી અમેરિકન ફિલ્મ્સ પણ પાછી હોલીવૂડની ફિલ્મ તરીકે નથી ઓળખાતી. મોટા સ્ટુડિયોની સહાય વગર કોઈ દિગ્દર્શક સ્વતંત્ર રીતે કોઈ ફિલ્મ બનાવે તો એ ઈન્ડી (ઈન્ડિપેન્ડન્ટ) ફિલ્મ તરીકે ઓળખાય છે. તો આપણને એમ થાય કે ભલે કોઈ નાની કંપનીએ ફિલ્મનું નિર્માણ કર્યું હોય પણ એ છે તો અમેરિકન જ ને, તો તેને હોલીવૂડ ફિલ્મ કેમ ન કહી શકાય? પણ એટલે જ તો મામલો પેચીદો છે. કેમ કે, જેમ સત્તાવાર રીતે ભારતીય ફિલ્મ ઈન્ડસ્ટ્રીનું નામ હોલીવૂડ નથી એમ જ અમેરિકન ફિલ્મ ઈન્ડસ્ટ્રીનું નામ પણ હોલીવૂડ નથી. આ તો હોલીવૂડ વિસ્તારના સ્ટુડિયોઝનું કામ વખત જતા વિશ્વભરમાં ફેલાયું અને લોકોની જીભે ચડી ગયું એમાં એ સિવાયની ફિલ્મ્સ પણ એ હરોળમાં આવી ગઈ.

પ્રચલિત શબ્દ અને ખ્યાતિના કારણે મોટાભાગની ફિલ્મ્સ જે ‘હોલીવૂડ’ના આધારે ઓળખાય છે એ વિસ્તાર તો ૧૯૦૦ સુધી શહેરની બહાર આવેલ એક મોટું રેન્ચ (પશુપાલનનું સ્થળ) હતો અને લોસ એન્જેલસનો ભાગ પણ નહોતો. ખેર, હોલીવૂડના ઉદ્ભવની એ મજેદાર વાત પછી ક્યાંક!

લાસ્ટ શોટ: ટેકરી પર હોલીવૂડ લાખેલી પેલી ખ્યાતનામ સાઈનનું કદ ૩૫૦ x ૪૫ ફૂટ છે!